

Muziek, media en andere herinneringen aan 1961(3)

Inderdaad gaan we dit keer een fiks aantal decennia terug in de tijd en wel naar 1961. Er zal worden geprobeerd zoveel mogelijk herinneringen aan de muziek en mediawereld op te halen en er zullen ook tal van andere gebeurtenissen de revue gaan passeren van bijna een halve eeuw geleden. Het is de derde aflevering in deze serie over het jaar 1961. Het eerste deel kwam in 2004 uit, terwijl deel 2 in 2006 voor het eerst werd gepubliceerd.

Let wel we zitten in een jaar dat Nederland nog volledig bezig was met de ontwikkeling naar de nieuwe democratische wereld en vooral de wijze heren in zwarte strakke pakken nog over ons beslisten. Bijna fluisterend werden sommige berichten dan ook in de berichtgeving in kranten en weekbladen gebracht in die tijd. Zullen we maar eens beginnen met de televisie want in juni 1961 werd door een woordvoerder van de NTS, de Nederlandse Televisiestichting, bekend gemaakt dat in het najaar van 1961 zou worden overgegaan tot de invoering van twee uur televisie-uitzendingen op de zaterdagmiddag. De mededeling viel echter bij lang niet alle Nederlanders goed want de twee uren vormden al 50% van de totale zendtijd uitbreiding op de Nederlandse televisie, die op 1 oktober van het jaar zou ingaan. Veel gestelde vraag was of de geplande twee uren op de zaterdagmiddag niet beter in kleinere delen op verschillende avonden gepland zou kunnen worden. Immers op de zaterdagmiddag waren vele huisvrouwen buiten de deur boodschappen of andere huishoudelijke plichten aan het doen en was de middenstand ook niet instaat kastje te kijken daar men de winkel open had. Ook werd gemeld dat vele anderen op de vrije zaterdagmiddag liever een luchtje gingen scheppen.

In Zweden was inmiddels een zevenkoppige commissie, aangesteld door de regering, diverse malen bijeen geweest en kwam in de maand juni 1961 met een voorstel bij de directie van de Zweedse staatstelevisie om in de toekomst geen buitenlandse televisieseries meer op de buis te brengen, waarin wreedheid een onderdeel van de inhoud bevatte. Dit om nadelige invloed op de jeugdigen te voorkomen. En als gevolg van dit verzoek werd de televisieserie Bonanza uit het programmaschema geschrapt. Ondertussen meldden de producers van de serie in de VS dat in de serie, in vergelijking met andere soortgelijke programma's, juist weinig geweld voorkwam.'

BONANZA TEAM

In dezelfde periode begon de BBC zich op een andere manier te bemoeien met de toenmalige jeugd. Men was begonnen met een televisieserie waarin de kijkers seksueel werden voorgelicht, daarbij zich richtend op de doelgroep tussen 12 en 20 jaar. In Engeland was men al veel verder met de ontwikkeling van de televisie en werd er overdag al uitzendtijd voor dergelijke programma's ingezet. Zo werden ten bate van het voorlichtende programma brieven gestuurd naar alle hoofden van de scholen met het verzoek op de uitzendingen af te stemmen en na afloop van iedere aflevering de gestelde vragen door deskundigen te laten beantwoorden.

In het West Duitse Kiel werd rond die tijd een congres gehouden van oogartsen en ook daar kwam het onderwerp 'televisie' ter sprake. Een van de adviezen, die werden geopperd, was dat bejaarde mensen, die televisie kijken, een speciale bril dienden aan te schaffen en dat voor andere leeftijdsgroepen het zeker ook aan te raden was. De speciale brillen zouden de kwaliteit van het beeld zwakker maken, doch verlichten tevens de omtrek. Bij het niet dragen van deze bril was er bij langdurige inspanning tijdens het televisiekijken sprake van kijken naar een klein beeldoppervlak, waardoor aanhoudende oogproblemen zouden kunnen ontstaan. Ook werd door deskundigen aangevoerd dat het heel onverstandig was de televisie tevens als verlichting van de donkere kamer te laten fungeren en het zeker te adviseren was genoeg andere verlichting te laten schijnen tijdens het televisiekijken. Door extra verlichting van de kamer was het op die manier ook niet nodig dicht bij het televisietoestel te kruipen, wat ook van slechte invloed was op de ontwikkeling van de ogen.

Tenslotte viel er te melden dat vlak voor de zomer Tom Manders met de leiding van de VARA een contract had ondertekend voor liefst 24 televisieshows, met elk een duur van een uur. De shows zouden over drie winterseizoenen worden verdeeld en op zaterdagavonden worden geprogrammeerd. In november dat jaar werd de eerste uitgezonden en werd de show telkens opgenomen in een zaal met publiek. 'In elk programma zullen een vast team aan begeleiding, een vaste balletgroep en afwisselende gastartiesten Tom Manders, ofwel Dorus, begeleiden', meldde het persbericht van de VARA.

Een televisiefragment waarin over de mogelijkheden van radio wordt gepraat, uit Dorus zijn programma, is zeker de moeite waard om te gaan bekijken op internet:

<http://biografie.vara.nl/#/persoon/24/tom-manders?item=320&type=video&title=saint-germain-des-pres-de-krokus-en-de-hyacint&totop=1>

Ondertussen was een enkeling in Nederland en België al in het bezit van een transistorradio, een prachtige manier om radio de huiskamer uit te halen en op alle mogelijke manieren en op allerlei plekken het geluid uit de radio te laten klinken. Van de tuin via de schuur, de zolder, het strand en het voetbalveld, de transistorradio werd een gewild object. Op de Jaarbeurs in Brussel werd ondermeer door de firma Braun de Transistor KT31 voorgesteld, in het bezit van 7 transistors en in de uitvoering met Lange Golf, Middengolf en Korte Golf. Het was trouwens niet de eerste transistorradio uit de Braun collectie want eerder waren al de Braun T4, Braun KT24 en KT22 op de markt gebracht.

Sensatieel!
 is de "Schlager" van de
 Jaarbeurs te Brussel
 de nieuwe **BRAUN**
 Transistor **KT.31**

Sensatieel
 is de enorme gevoeligheid, door
 de lichtbouwde Ferris-antenne,
 ontvangt U al de posten van de
 Alpen en middegeel.

Sensatieel
 is de sterke en zuivere muzikale
 weergave, dank zij de 7 transistors
 en de 2 permanent-diodes.

Sensatieel
 zijn de afzonderlijke aansluitingen
 voor pick-up en hoorspreker.

Sensatieel
 is de volledige waarborg van dit
 Europees toestel en de verzekerde
 service waar ook in 't land.

Sensatieel
 is de prijs, nu met iedereen
 draagbaar, nog maar **1.995,-fr.**

Andere draagbare Braun toestellen:

BRAUN T.4
 met 3 golflijnen: LG -
 MG - KG, prijs: 2.790,-fr -
 de aangename glazen -
 draaier TP.1 kost slechts
 1.000,-fr.

BRAUN KT.24
 met 3 golflijnen: LG-MG en KG -
 aansluitingen voor auto-antenne en
 pick-up - het ideale toestel voor
 week-ends en de woonkamer.
 Prijs: 3.995,-fr

BRAUN KT.22
 een smadig toestel met 4 golflijnen LG -
 MG - KG en PM - 9 transistors en 3 diodes
 en aansluitingen voor auto-antenne, pick-up
 en bandopname. Prijs: 5.750,-fr

Koop deze draagbare radio's bij uw gewone
 radiokoninkelaar of vraag om inlichtingen
 naar de afleveringsplaats voor België.

Op de radio werden wij in huize Knot, via de draadomroep, voorzichtig via de BRT bekend gemaakt met het geluid van Milva. Ze werd in 1939 op 17 juni geboren onder de naam Maria Ilva Biolcatt in het Italiaanse Goro en kreeg al op vroege leeftijd zangles. Het was haar moeder die haar enorm stimuleerde daar ze toekomst zag voor Milva als operazangeres. Moeder trad zelf vaak op in het regionaal bekende gezelschap 'Wandra Ostia Revue Gezelschap'. Een verhuizing volgde toen Milva 16 jaar was en wel naar de grote stad: Bologna. Maar een grote stad betekende ook meer kansen en dus werd ze ontdekt en behaalde ze in de daarop volgende jaren successen via de Italiaanse radio.

MILVA. COLLECTIE: HANS KNOT

Op het San Remo Songfestival, destijds een van de belangrijkste ter wereld, trad ze in 1961 op en behaalde individueel de derde plek. Het nummer 'il mare nel cassetto' bracht het vervolgens tot de derde plaats in de Italiaanse Top Tien. Niet veel later verscheen ze weer in de hitlijst met 'Flamenco Rock', waarmee je destijds de hoogste positie overnam van de Amerikaanse formatie 'String a longs' en het nummer 'Wheels'. Gelukkig dat ik ook al in 1961, toen ik twaalf jaar was en de radio af en toe harder en harder zette, al de nodige aantekeningen maakte.

Maar over het nummer 'Wheels' gesproken dient wel vermeld te worden dat ook Billy Vaughn dit nummer opnam en in juni 1961 op de 26ste plaats stond van de Amerikaanse Hot One 100. Op de achterkant bracht men het nummer 'Orange Blossom Special' uit dat goed gevuld met violen was. Vreemd genoeg waren er in Nederland en België twee platenlabels nodig, te weten respectievelijk London en Dot. Van het nummer 'Wheels' kwamen, zoals in die tijd met vele nummers het geval was, nog meer versies uit. Ik noem bijvoorbeeld die van de Free Lancers, een nummer die verder niets deed. Tenslotte verscheen op het Imperial label een versie van The Ramrods.

In Amerika was de populariteit van de popsterren helemaal uit de hand gelopen. Niet alleen de hitparade van de meest verkochte platen verschenen er wekelijks, nee er waren meer lijstjes die werden gepubliceerd. Men had een fantastische barometer ontdekt in het aantal politieagenten dat een ster diende te beschermen tijdens een optreden. Zo had Elvis Presley er zeventien nodig, waarvan twee ter paard. Voor Frankie Avelon, Bobbie Rydell en Fabian stond het aantal op elf politieagenten. Paul Anka was dan wel populair maar kon het met slechts negen agenten af ter bescherming voor te opdringerige fans.

In Noorwegen had de Duitse zangeres Lolita zich ontpopt als een van de grootse zangeressen van de laatste vier jaren. Liefst 23 weken wist ze zich in 1961 in de Noorse bestseller lijst te handhaven. De hitlijst bestond trouwens in Noorwegen pas vier jaar. Uit onderzoek bleek dat de van Italiaanse ouders en in België wonende Rocco Granata de meest succesvolste was in de Noorse Hitlijsten met 26 weken aan notering voor het nummer 'Marina'.

In de bioscoop kwam in de zomer van 1961 een huilebalk film met Conny Froebess. Ze was nog geen 18 jaar en had al een paar jaar het ideale tienerduo gevormd met Peter Kraus. Het leken echte boezemvrienden. Het tweetal diende een voorbeeld voor de opgroeiende jeugd in Duitsland te zijn en bij succes ook nog eens alle aandacht in de omringende landen en dus ook in Nederland en België. Na een aantal gezamenlijke hits en nog veel meer optredens gingen beiden hun eigen weg en constateerden vele ouders dat de positieve ontwikkeling van beide jongelingen wel heel wat sneller ging dan bij de eigen puberende kinderen.

Ondertussen was de nog zeer jonge Froebess ook aardig op weg een populaire filmster te worden, niet alleen in de rol van lieflijk zangeresje, maar ook als zeer belovend aankomende filmster met een grote portie aan acteertalent. Dit was ondermeer te zien in de film 'Mein Mann, das Wirtschaftswunder' die in 1961 in de Belgische en Nederlandse cinema's was te zien en een jaar eerder al in Duitsland op het witte doek werd vertoond. Ze speelt in deze film de dochter van een weduwnaar, een rijke industrieel - Alexander Engelmann. Ze was 16 jaar, enigszins verwaarloosd en droeg de naam Julia. Vader besloot een moeder te zoeken en trouwde de actrice Ilona Farkas, die hij tijdens een vliegreis had ontmoet. Het leek op een zakelijke arrangement zoals het huwelijk tot stand was gekomen. De nieuwe echtgenote zette echter de hele huishouding naar haar hand en werd het idool van de jonge dochter. Dit bracht de nodige hilarische momenten waarbij moeder, het zei tijdelijk, het gezin verliet. Alles kwam uiteindelijk

weer goed en ook Julia zou de man van haar leven vinden. Hoofdrollen in de film waren weggelegd voor Heinz Erhardt, Marika Röck en Cornelia Froebess. Een film die tegenwoordig als een van de Duitse 'cultfilms' wordt beschouwd en via Internet zeker is te bestellen.

Op het Nederlandse toneelgebied was de rol van Johan Kaart in de musical 'My Fair Lady' een veelbeschreven onderwerp. Kaart, die uit een rijke artiestenfamilie kwam, had de rol altijd al willen spelen maar was er in zijn toen al ruim 46 jaar durende loopbaan er tot op dat moment nog niet aan toegekomen. Uit de positieve kritieken bleek vooral dat hij duidelijk en overtuigend aan een groot en verwend publiek had laten zien dat hij behoorde tot de grootste artiesten die ons land op dat moment had. Voor de ingewijden en vaklieden op toneelgebied was dit geen nieuws, maar in doorsnee was het denken over 'groot zijn' vooral verbonden als je in de categorie 'dramatische rollen' sterk op de voorgrond trad.

Bij Johan Kaart was dit gelukkig niet het geval daar hij, door zijn decennia lange ervaring, in allerlei genres thuis was. In 1961 speelde hij bijvoorbeeld een zeer sterke rol in het televisiespel 'Een inspecteur voor U'. Het was de tijd dat er slechts een paar uur per dag op de televisie werd uitgezonden en vele burens bij elkaar in de huiskamer zaten bij gemis aan een eigen toestel. Tja, en van dat ene genoten programma kon dan dagenlang worden nagepraat en bovendien het gemis worden overgedragen aan hen die niet de mogelijkheid hadden gehad een dergelijk programma te zien. Een voormalig collega zei over Johan Kaart: 'We hebben in Nederland eigenlijk maar één man, die zowel het komische als dramatische spel tot in perfectie beheerst en op eminente wijze kan vertolken en dat is Johan Kaart.'

Als we teruggaan naar de jaren twintig van de vorige eeuw, waarin Johan Kaart al redelijk actief was, dan dient zijn rol bij 'Verenigd Toneel' genoemd te worden waarin hij, onder regie van Verkade, speelde in 'Het proces Mary Dugan'. Het stuk speelde zich af in een rechtszaal en de regie had bepaald dat men als bezoeker echt ook de indruk diende te hebben betrokken te zijn bij een rechtszaak; dus dat men als het ware in de rechtszaal zat. Besloten werd de gordijnen op het toneel tijdens de pauze niet dicht te doen maar de rechtzitting, die op het toneel werd opgevoerd, op te schorten. Normaal gaat het publiek tijdens een pauze, van meestal twintig minuten, naar de foyer voor een drankje, maar dat was niet het geval tijdens dit toneelstuk,

want Johan Kaart had ook in de pauze nog iets in petto. Hij kwam tijdens de pauze met een bolhoed als een armmoedig mannetje de rechtszaal in en ging op de publieke tribune zitten om zwijgend zijn boterhammetje op te eten. Het leek erop of hij daar in gedachten de zaak, zoals tot dan was behandeld, geheel aan het beschouwen was. Zelfs werd de dolk, die ter bewijsvoering in de zaak aanwezig was, gebruikt om zijn boterham door te snijden. Het publiek bleef in de zaal om dit optreden ook te zien en toen de hoge heren van het Gerechtshof hun pauze erop hadden zitten en weer op het toneel verschenen volgde er een donderend applaus.

Johan Kaart zijn vader was ook toneelspeler, en één van zijn grootvaders was bariton bij een operagezelschap geweest. Al vrij vroeg, in 1914, besloot Johan Kaart naar de toneelschool te gaan, ondanks het feit dat zijn vader hem liever de handel in wilde laten gaan. Na een paar maanden was de schooltijd al weer voorbij. Samen met een aantal andere leerlingen deed Kaart namelijk zijn beklag betreffende het zelden aanwezig zijn van de leraren, daar dezen het gewoon te druk hadden met het zelf toneelspelen. De directie van de opleiding hoorde de opmerkingen aan, waarbij ondermeer werd gesteld dat de leerlingen niet eerder op school zouden terugkeren alvorens gedegen onderwijs orde van de dag zou zijn. De directie pikte de opstandige houding niet en verwees Kaart en de zijnen de deur waardoor een einde was gekomen aan de opleiding op de Toneelschool.

Het geluk zat Johan Kaart mee dat één van de leraren echter helemaal achter hem stond en deze, Jan C. de Vos, zorgde ervoor dat Johan Kaart een contract kreeg bij de Koninklijke Vereniging Het Nederlandse Toneel. Het was daar dat Johan Kaart zijn eerste officiële rol speelde en wel als 'Lancelot' in 'De koopman van Venetië'. Het was het begin van een lange carrière waarbij hij bij tal van toneelgezelschappen heeft gespeeld voor een breed publiek met tal van andere grootheden, ondermeer met Fien de La Mar en Louis Davids. Ook binnen de Nederlandse filmindustrie was Johan Kaart een graag geziene gast. Hij had tot 1961 al meegespeeld in 15 verschillende films, waaronder 'Sterren stralen overal', 'Ciske de Rat (zwart wit versie)' en 'De Jantjes'.

We mogen zeker ook niet vergeten dat Johan Kaart binnen de radiowereld een rol heeft gespeeld, waarbij vooral de rol van 'Opa Roel Spruit' in 'Koek en Ei' genoemd dient te worden. Het was een wekelijks feuilleton dat door de

AVRO werd uitgezonden in het familieprogramma 'Ga er eens voor zitten'. Het speelde zich geheel af aan de ontbijttafel en als tune had het programma 'How do you like your eggs in the morning'. Het programma werd geproduceerd voor de AVRO door Karel Prior. Het 'Koek en Ei' behaalde meer dan 150 afleveringen en had naast Johan Kaart aan de ontbijttafel ondermeer Ko van Dijk en Emmy Mols- de Leeuwe zitten. In juni 1961 kwam er een einde aan het feuilleton.

JOHAN KAART: COLLECTIE HANS KNOT

Maar zoals al gesteld was er na het verdwijnen van de radioserie al lang weer een nieuwe kans gekomen voor Johan Kaart, inmiddels al jarenlang directeur van een eigen toneelgezelschap. Hij besloot dit gezelschap geheel te ontbinden om zich optimaal op de musical 'My Fair Lady' te kunnen richten. In een interview destijds meldde hij: "De musical is de toekomst. Als men tegen de televisie wil concurreren, zal men met groots gemonteerde stukken moeten komen. Ik ben een rasacteur en wil ook volop gaan in de musical. Slechts veertien dagen per jaar sta ik niet op de planken.' En daarom hebben duizenden mensen ook in 1961 volop genoten van zijn rol in 'My Fair Lady'.

Liedjes uit deze musical werden door velen op LP aangeschaft en vol goede moed nagezongen. Ook in Huize Knot was de LP aangeschaft en was deze een succes. Zus Rika zong volop mee en genoot, niet alleen in huis maar ook in het Theater, waar ze de musical My Fair Lady met klasgenoten zag. Wel moest ze daarvoor vanuit Groningen helemaal naar Amsterdam reizen. Haar directe herinnering volgt: 'Ik zat toen 's avonds op de Mater Amabilis (Beminnelijke

moeder) School, kortweg de MAS genoemd. Het was een speciale opleiding voor werkende meisjes met een leeftijd vanaf 17 jaar. Vakken waren ondermeer kinderverzorging, medische raad, woninginrichting, maatschappijleer, gezinsverzorging, muziek (dhr. Bernhard Sleumer), handwerken, naaien en koken. Na drie jaar kreeg je een getuigschrift. De musical is destijds behandeld in de muziek les. Ieder jaar hadden wij een uitstapje. In 1961 gingen we dus naar Amsterdam naar een uitvoering van 'My Fair Lady' met in de hoofdrollen Wim Sonneveld, Margriet de Groot en Johan Kaart. Ik kende hem wel van toneelstukken, die werden vertoond op de televisie.

LP HOES COLLECTIE: HANS KNOT

Met een touringcar gingen we 's morgens vroeg weg uit Groningen en kwamen zeer laat weer thuis vanuit Amsterdam. In de pauze liep Wim Sonneveld gewoon tussen het publiek en maakte hier en daar een praatje. Het was een geweldige uitvoering en ik heb genoten van mijn eerste bezoek aan een musical. Op de terugreis zijn de meeste liedjes nogmaals gezongen, maar dan door een stelletje amateurs (de meiden van de MAS met als soliste Heleen Zuidland (later Koetsier). Zij had ook een gitaar bij zich, geweldig het was één groot feest. De reis werd ondermeer gefinancierd door een eigen bijdrage, immers we werkten allemaal al.'

In de maand maart 1961 werden door Prins Albert en Prinses Paola van België de toenmalige vertegenwoordigers van de Belgische Zuidpoolexpeditie op het vliegveld Zaventem welkom geheten. Na een verblijf van liefst 16 maanden op Antarctica werden ze door het koninklijke paar dus hartelijk onthaald. Het Belgische onderzoek in Antarctica kende op dat moment al een lange en rijke traditie. De eerste overwintering en expeditie van wetenschappelijke aard vond onder leiding van Adrien de Gerlache (1897 tot 1899) plaats. Aan boord van de Belgica, werden vele internationaal erkende wetenschappelijke resultaten verzameld.

PRINS ALBERT EN PRINSES PAOLA ONTVANGEN HET ONDERZOEKSTEAM IN 1961 FOTO: COLLECTIE HANS KNOT

Zestig jaar later, ter gelegenheid van het Internationaal geofysisch jaar, zette een nieuwe Belgische expeditie onder leiding van Gaston de Gerlache, de zoon van Adrien, voet aan wal op Antarctica (1957-1959). Dit team bouwde het Belgische onderzoeksstation 'Koning Boudewijn' gevestigd bij Prinsesse Ragnhild Kyst. Het Belgische station integreerde in een synoptisch netwerk van geofysische waarnemingen, uitgevoerd door meer dan vijftig stations, en droeg zo bij tot onze kennis van weer en klimaat en van de hogere atmosfeer. Het station diende ook als uitvalsbasis voor veldwerk en geografische verkenning landinwaarts. In die tijd was het grootste gedeelte van Antarctica nog volslagen onbekend. Reizen over het grillige terrein van gletsjers en spleten was - en is - niet vanzelfsprekend en men kampt bovendien voortdurend met onvoorspelbaar weer en opwaaiende sneeuw. Het hoeft dus niet te verbazen dat activiteiten op Antarctica afhankelijk zijn

van het uitgebouwde internationale raamwerk, vooral in nood- en reddingsoperaties.

Dankzij dit initiatief behoorde België tot de twaalf landen die het Antarctisch Verdrag hebben opgesteld en ondertekend (Washington, 1959). Gedurende tien jaar vonden bijna opeenvolgend drie Belgische en drie Belgisch-Nederlandse expeditie plaats op de Koning Boudewijnbasis. Deze expeditie, waarbij gebruik werd gemaakt van zee-, land- en luchttransport, vonden in de zomers plaats, met teams van ongeveer twintig mensen die van tijd tot tijd en voor korte periodes het gezelschap kregen van andere wetenschappers.

Aandacht in deze aflevering ook voor het werk van filmregisseur Sjef Rademakers, die op hoge leeftijd in 2007 kwam te overlijden. Hij heeft ons vele mooie films nagelaten, waarbij een deel in zwart wit. Eén van de films kwam in het belichte jaar 1961 voor het eerst in de bioscopen en heette: 'Het mes'. Het verhaalt het leven van Thomas, een jongen die op de leeftijd is gekomen dat het puberen een grote rol gaat spelen. Hij is in isolement gekomen met de wereld van de volwassenen. Met zijn moeder, die weduwe is, en haar vriend ontstaat een ijzige verhouding en eigenlijk heeft hij alleen maar contact met Toni, een meisje van zijn eigen leeftijd. Thomas doet dingen die een gemiddeld kind van zijn leeftijd destijds niet zou doen. Zo stal hij ondermeer een mes, dat hij aantrof op een tentoonstelling over het missiewerk, dat vanuit Nederland werd verricht. Het mes was afkomstig uit een Oosters land en zette Thomas aan het denken. Kon hij een misdrijf plegen en wat zal er gebeuren als hij zijn moeder kon bedreigen? Het leidde tot het wegsturen van Thomas naar een kostschool. Van daaruit worden de avonturen van de in Limburg wonende Thomas gevolgd.

SHOT UIT HET MES

In de film waren ondermeer rollen weggelegd voor Ellen Vogel, die in november 2009 nog een prijs uit handen van voormalig minister president Kok kreeg voor haar volledig oeuvre, de zogenaamde 'Blijvend Applaus Prijs'.

Ook over de muziek, gebruikt door Rademakers in zijn films en in dit geval 'Het Mes' kan het een en ander worden gezegd. Zo vond ik de volgende uitspraken: 'Getrouw Rademakers' muzikale voorkeuren klassiek (Dorp) en jazz (Makkers) leek zijn derde film 'Het mes' weer een klassieke score te krijgen. Mieke Bernink: 'Fons had op een gegeven moment een Nederlandse componist gevraagd, aannemende dat deze dan gewoon op de piano een thema zou voorspelen. Maar hij speelde al meteen een volledige partituur voor orkest en al, en dat beviel Fons niet. Dat heeft hij toen ook moeten zeggen en dat vond de componist in kwestie ook prima. Het argument van Fons was dat de muziek veel teveel aandacht opeiste.' De componist in kwestie was de destijds vermaarde klassieke componist Kees van Baren, die enthousiast de symfonische score had geschreven. Zijn sportieve houding na Rademakers' afwijzing van zijn score was verstandig, want de uiteindelijke soundtrack die 'Het mes' zou krijgen was licht jazzy van aard en bleek veel beter bij deze eigentijdse film te passen. Componist was Pim Jacobs die met zijn combo lichtvoetige jazzmuziek speelde die de onderhuidse onrust van de hoofdpersonen voelbaar wist te maken.

Samen met Rademakers en Hugo Claus, van wie het originele script was, improviseerden Jacobs en zijn collega's in de studio muziek die in de verste verte deed denken aan Miles Davis en tevens goed aansloot bij filmische vernieuwingsbewegingen als de Nouvelle Vague. Mieke Bernink: 'Met Pim Jacobs heeft hij geïmproviseerd. Toen was de film al klaar, alle beelden waren er al en er was ook gesneden en toen zijn ze gewoon eindeloos gaan proberen. Ja, dat vond hij dan weer ontzettend leuk. Toen had hij ook het gevoel dat de stijl van Jacobs beter paste bij het verhaal dat hij wilde vertellen.' Van een uitgebreide soundtrack was ook bij 'Het mes' geen sprake. Rademakers' spaarzame gebruik van muziek heeft er dan ook toe geleid dat geen van zijn elf films een aparte lp of cd soundtrack kende.

Op 13 augustus 1961 werd begonnen met de bouw van de beruchte muur, die de scheiding tussen Oost- en West Duitsland wel heel duidelijk zichtbaar maakte. In de vroege, nog nachtelijke, zondagsuren van die dag begon de afsluiting van Oost Berlijn. Het was kennelijk een goed voorbereide actie, waaraan een enorm grote voorraad aan prikkeldraad, hekkengaas, palen en betonplaten te pas kwam. Diverse kranten berichtten de daarop volgende dag over deze tragische gebeurtenis. Een aantal citaten: 'Na het aanbreken van de dag bleek dat het zeer goed was voorbereid want in het Oostelijk deel van Berlijn was een grote gewapende soldatenmacht geconcentreerd met als doel elke vorm van opstandigheid in de kiem te doen smoren.'

ARBEIDERSMILITIE DDR

Het bleken niet alleen soldaten en grenswachten te zijn die aanwezig waren: 'Zelfs de arbeidersmilitie, die sinds de wanhopige revolte van 17 juli 1953 speciaal ter bestrijding van straatoproeren in het Oostelijk deel van Duitsland was georganiseerd, werd in het geweer geroepen. Men zag ze staan voor de Brandenburger Poort en dat in dreigend gelid, gewapend met Russische geweren.' Al tijden waren er geruchten als zouden de Oost Duitse

autoriteiten hard gaan optreden: 'De betrekkelijke open grens tussen Oost en West Berlijn betekende tot nu toe dat een durende vluchtelingenstroom mogelijk was.' De toenmalige partijleider Walter Ulbricht spiegelde zich enorm aan het 'West-Duitse Wirtschaftswunder en het gegeven dat de Sovjetleiders ervan overtuigd waren dat spoedig het moment daar zou zijn dat de Sovjet Unie een rijkere staat zou zijn dan de VS, haar staatsvijand nummer 1. Ulbricht had de absolute zekerheid dat de Duitse Democratische Republiek bezig was de welvarende Bondsrepubliek in te halen.

Toch leek het erop of de DDR daadwerkelijk in een crisissituatie was beland. Immers werd er steeds meer bericht in de Westerse media dat men met tienduizenden, via de vluchtwegen het land van communistische leider Ulbricht verliet. De vergelijking tussen Oost en West viel in elk geval voor vele Oost Duitsers uit in het nadeel van het communistische regime. Het waren geen kapitalisten of typische bourgeois, die zich jaar na jaar in de West Berlijnse doorgangskampen kwamen melden. Een journalist van de Katholieke Illustratie zag het als volgt: 'Hun vlucht was een doorlopende demonstratie tegen het 'democratische bewind' waaraan ze probeerden te ontkomen. En zulke anti propaganda, die niet paste in hun opvatting van een onweerstaanbare werkelijkheid wordende heilstaat, konden de communistische machthebbers uiteraard slecht verwerken.' Uiteraard was dit de eerste en voornaamste reden waarom de Muur werd opgericht en de VOPO's met scherpe minutie verplicht werden te schieten op elke persoon die naar het Westen wenste te vluchten, inclusief hun mede VOPO.

De medewerkers van het Centraal Bureau voor de Statistiek in Den Haag stonden jaarlijks garant voor tal van publicaties waarin met melding maakte van feiten die betrekking hadden op het handelen van de Nederlanders. Zo wist men in 1961 te melden dat de gemiddelde Nederlander in het daaraan voorafgaande jaar gemiddeld per week 16 uur besteedde aan het lezen van de krant, het luisteren naar de radio en het bekijken van de televisieprogramma's. Uiteraard was in de groep onderzochten geen rekening gehouden met de toenmalige jeugd, want de cijfers waren alleen geldig voor mensen boven de 16 jaar. Een snelle rekensom leerde dat we dus ruim twee uur per dag bezig waren met het beschouwen van de inhoud van voornoemde media.

Natuurlijk hadden we in dat jaar in de Lage Landen een behoorlijke voorsprong op bepaalde andere landen in de wereld waar nog helemaal geen sprake was van radio en/of televisie en een dagblad nauwelijks of niet werd

verspreid. Reden was dat men in dergelijke landen totaal geen beschikking had over elektriciteit. Aan dat laatste viel deels wel wat te doen, zo lang financiën beschikbaar waren. De opmars van de draagbare radio was goed op gang gekomen en wees in een bepaalde richting. In de Verenigde Staten was namelijk een handig klein apparaatje ontwikkeld dat bestemd was voor de achtergebleven gebieden. Het werkte namelijk op een petroleumlamp en had dus genoeg aan een toen alom beschikbare brandstof om de geluiden te laten weerklinken. Hoofddoel van de speciale radio was het analfabetisme te bestrijden.

Het was de toenmalige senator Humprey die het apparaat aan de wereldpers voorstelde en meldde dat men allereerst duizenden van deze toestellen ging toesturen naar inwoners van Mexico. Humprey: "In de afgelegen gebieden is men verstoken van het gerief van de hedendaagse techniek. Het doel is daar klasjes van ongeletterde te verzamelen rond de olielamp en de gasradio's om te worden onderwezen door middel van schoolradio."

GAS RADIO HUMPREY: COLLECTIE HANS KNOT

Daarmee ging de beïnvloeding door de moderne publiciteitsmedia weer een stap verder over de wereld. Het was bekend geworden dat in het Midden Oosten tijdens de toen recente Oorlog de radio een moeilijk te overschatten factor was geweest in het proces van de Arabische bewustwording. En niet voor niets gaf de Sovjet Unie prioriteit aan de productie en distributie van

televisietoestellen, boven die van andere meer noodzakelijke consumptiegoederen. In andere landen werden radio-ontvangers geïnstalleerd op dorpspleinen of andere verzamelplekken in dorpen en steden met als doel gezamenlijk te luisteren en het volk zoveel mogelijk te kunnen indoctrineren.

In Hilversum werd er driftig gebouwd aan het toenmalige nieuwe complex van Radio Nederland Wereldomroep, dat werd gebouwd na het idee van de architecten: J. H. van den Broek en J.B. Bakema. Een gebouw dat er van de lucht uit gezien eruit zou zien als een 'romp van een vliegtuig met in zijn staart het studiocomplex'. Onze toenmalige Koningin Juliana opende het nieuwe gebouw van de Wereldomroep, gehuisvest aan de Witte Kruislaan. Het oude onderkomen aan de Bothalaan werd daarmee verlaten, voor het nieuwe gebouw, dat voor die tijd bijzonder functioneel van opbouw was. Onder de kantoorruimte bevinden zich de opname- en uitzendstudio's.

JULIANA OPENT GEBOUW WERELDOMROEP
COLLECTIE: WERELDOMROEP

Jacques Idserda en Guus Weitzel maakten enkele dagen voorafgaande aan de openingsdag, die op 11 oktober 1961 plaatsvond, een reportage waarin ze afscheid namen van de diverse ruimtes van het gebouw aan de Bothalaan om vervolgens per auto door Hilversum te rijden op weg naar het nieuwe complex. Het oude gebouw werd na een periode van zestien jaren van pionieren, verlaten. Vervolgens werd het nieuwe gebouw omschreven, waarbij al snel duidelijk werd dat men er in de toenmalige toekomst de beschikking

zou hebben over zeven grote en kleine studio's, elk voorzien van een 'regelkamer'.

Weitzel in een verslag over de opening: "Hare Majesteit de Koningin bewijst ons een grote eer bij de opening persoonlijk aanwezig te willen zijn. En behalve de koningin behoren nog zo veel excellenties en andere hoogwaardigheidsbekleders tot onze gewaardeerde gasten als maar bij uitzondering voorkomt." Uiteraard bleek er een internationaal karakter aan de opening gegeven te zijn. Onder de meer dan tweehonderd genodigden bleken meer dan vijftig ambassadeurs en gezanten van het corps diplomatique. De Nederlandse regering werd destijds vertegenwoordigd door excellentie Scholten, die destijds staatssecretaris was voor Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Minister Bos vertegenwoordigde Suriname en namens de Nederlandse Antillen de gevolmachtigde minister Lampe. Daarnaast tal van andere vertegenwoordigers van andere ministeries. Ook werd direct verslag gedaan, vooral 'voor de luisteraars over zee', van de aankomst van de koningin. Maar alvorens ze kwam werd de omgeving door Weitzel omschreven en het comité van ontvangst genoemd: de voorzitter van Bestuur van Radio Nederland - dhr. D'Ailly; dhr. Jonkman voorzitter van de programmaraad; de burgermeester van Hilversum - dhr. Boot en de directeur van de Wereldomroep dhr. Tymstra. Enkele minuten voor half elf reed de auto van de koningin het terrein op, waar Hare Majesteit vergezeld van een hofdame werd begroet.

Het was de vijfjarige Christie Rüsche, dochter van één van de technici van Radio Nederland en van Petro Droste (voorheen bekend als gastvrouw van het programma voor zeevarenden: 'het schip van de week'), die een boeket orchideeën mocht aanbieden aan de vorstin. Een haag van personeel en verzorgde bloemstukken versierden de hal bij binnenkomst van de hoge gasten. Jacques Idzerda nam vervolgens de reportagemicrofoon over en vertelde de luisteraars dat de zware metalen deuren naar de studioruimtes hermetisch gesloten zouden blijven, daar de werkzaamheden ook op die bijzondere dag gewoon door dienden te gaan.

De opening was zowel plechtige als vreugdevol als feestelijk te noemen. Voorzitter D'Ailly had het tijdens zijn openingstoespraak niet over een vliegtuig dat als basis diende van het ontwerp te worden gezien vanuit de lucht maar een mooie grote Libel. Stil werd ook gestaan bij voormalig collega

Van den Broek, die tot en met zijn overlijden in 1959 de Wereldomroep had geleid. Vervolgens stelde hij: "de Wereldomroep gebruikt de middelen der techniek; vervult ze met geest en richt de teugels naar alle windstreken om Nederlands boodschap van vrede en vriendschap, van 'Nederlands denken en kunnen' aan alle volken ter wereld te brengen. In deze nieuwe omgeving zullen we deze gedachten in nieuwe geestdrift en grotere kracht kunnen volbrengen. Ik heb gezegd."

Vervolgens verrichtte Koningin Juliana de opening met ondermeer de woorden: "Vanuit de cockpit van dit vliegtuig wens ik deze schone Libel een behouden vaart." Daarna volgde de tune 'In naam van Oranje doe open de poort'. Door vervolgens op een knop te drukken werd het nieuwe gebouw van Radio Nederland Wereldomroep officieel door haar geopend. De reportage eindigde met het gegeven dat de Koningin de controleruimte van een van de studio's binnenliep en daarna een totale rondleiding zou krijgen.

Eerder haalde ik de verfilming van het boek 'Het mes' aan. In dezelfde periode verscheen ook een andere film in de bioscopen in België en Nederland: 'Le passage du Rhin', een film waarin ondermeer de zanger Charles Aznavour een rol speelde. In de Katholieke Illustratie was het criticus C. Boost, die een recensie schreef. 'Onder de Franse krijgsgevangenen, die na de capitulatie van hun vaderland in Duitsland te werk werden gesteld, bevonden zich twee zeer uiteenlopende figuren die in het gevangenkamp vriendschap hebben gesloten. Het zijn Roger, bakker van beroep en Jean, een militant journalist, die al jaren lang in zijn krant tegen het 'Hitler gevaar' geschreven had. Roger voelde zich al gauw thuis op de boerderij, waar hij moet werken en waar hij zich al vrij snel bevrijd voelde van het drukkende huiselijke leven, waaraan hij als burger was onderworpen. Jean denkt echter slechts aan een ontsnapping en als de kans zich voor doet, vlucht hij, duikt onder in Parijs en sluit zich aan bij het ondergrondse verzet.

De levens van de twee mannen tijdens de oorlog vullen een groot deel van de film. Terwijl Jean in het verzet werkt, de bevrijding van Parijs meemaakt en hoofdredacteur wordt van de eerste vrije krant van de Parijse hoofdstad, wordt Roger een man van groot aanzien in het Duitse dorp aan de andere kant van de Rijn, dat hem zelfs, daar alle weerbare mannen onder de wapenen zijn, tot loco-burgemeester maakt. Als na de wapenstilstand alle gevangenen

naar huis terugkeren, verlaat Roger met droefheid in het hart de plaats, die hem dierbaar is geworden.

DE POSTER VAN DE FILM

Hij kan niet meer wennen aan het vooroorlogse levenspatroon en als hij Jean heeft ontmoet, maakt hij van diens invloed gebruik om met een speciale pas terug te keren naar de boerderij, waar hij ondanks oorlog en gevangenschap enige gelukkige jaren heeft beleefd. Het is een typische oorlogsfilm waarin weinig gevechtshandelingen voorkomen maar de film toch weet te boeien. Al was het maar door de goed getroffen sfeer van de oorlogsdagen in 1940 en door de verbeelding van het Duitse landschap, dat er evenals de Duitse verhoudingen wat al té geïdealiseerd afkomt.'

De film was een Italiaans - Franse coproductie en werd in 1960 opgenomen. Het werd onderscheiden met een Gouden Leeuw tijdens een filmfestival in Venetië. Naast Charles Aznavour waren er ondermeer rollen weggelegd voor: Nicole Courcel, George Rivière, Cordula Trantow, Benno Hoffmann, Henri Lambert en Jean Marchat. Het scenario was van Pascal Jardin, regisseur was Cayatte. Het camerawerk stond onder leiding van Roger Fellous.

1961 was het jaar dat in Nederland officieel het eerste zebrapad in gebruik werd genomen. Met het steeds meer toenemende autoverkeer werd het gebruik van de openbare weg door voetgangers en tweewielerverkeer steeds ingewikkelder. Daarom werden de zebrapaden, voorzien van oranje knipperbollen, aangelegd op drukke verkeerspunten. Uiteraard werd er door de lokale dan wel rijksoverheid aandacht besteed om de nieuwe vorm van oversteken te begeleiden: 'Een zebrapad, ofwel een voetgangersoversteekplaats (VOP), is een gedeelte van de straat waar

voetgangers in de toekomst voorrang genieten bij het oversteken. De zebraleden zijn duidelijk te zien want ze worden aangegeven door een aantal witte streken in de lengterichting van de weg.'

De politie voegde er nog het zinnetje aan toe: 'Voetgangers hebben voorrang op een zebraledend wanneer het verkeer er niet geregeld wordt door verkeerslichten of door een politieagent'. Er was natuurlijk een limiet gesteld binnen hoeveel meter afstand de oversteekplaats gebruikt diende te worden: 'Een voetganger is verplicht om het VOP te gebruiken als het zich op minder dan 30 meter afstand bevindt. Bestuurders, dus ook het langzame fietsverkeer, die het zebraledend naderen, moeten voorrang verlenen aan voetgangers die op het punt staan om over te steken of al aan het oversteken zijn.' Wel diende de overstekende persoon altijd oogcontact proberen te houden met het aankomende verkeer bij de oversteekplaats.

De invoering van de zebra kwam ik recentelijk tegen in een jaaroverzicht van het Polygoon Journaal, een samenvatting van acht minuten, die destijds in vele van de bioscopen vooraf ging aan de hoofdfilm. Mondjesmaat werd het zebraledend ingevoerd waarbij het voor sommige mensen veel te langzaam ging met steeds meer in de verkoop gaande auto's. In het voornoemde filmpje is cynisch te zien dat iemand een rol vloerbedekking, met daarop de afbeelding van een zebraledend meeneemt op weg naar zijn bestemming en deze bij een drukke weg uitrolt om vervolgens snel en vrij te kunnen oversteken.

Bij mezelf kwamen ook enkele gedachten naar boven toen ik het jaaroverzicht van Polygoon zag. Het eerste oversteekledend dat ik beleefde, lag tussen de Grote Markt en de hoek van de Gelkingestraat in Groningen op een plek waar toen het verkeer tussen Beide Markten nog niet was stilgelegd via het latere landelijk bekende verkeerscirculatieplan van de Martinistad. Het verbond de Grote Markt en de plek waar toen nog de bioscoop Cinema Palace was gevestigd. Ik doe mijn ogen dicht en zie zo de zwart-wit geschilderde paal met de oranje bal er bovenop staan, daar op de hoek van de Gelkingestraat. De zogenaamde knipperbol, die de aandacht diende te versterken voor de medeweggebruikers voor overstekende mensen.

De in de volksmond genoemde 'knipperbol' heette officieel de 'Belisha Beacons' en werden voor het eerst geïntroduceerd in het Verenigd Koninkrijk, Ierland en de voormalige Britse kroonkolonies Singapore en Hong

Kong. Ze waren vernoemd naar Leslie Hore-Belisha, die leefde van 1895-1957. Hij voerde als minister voor Transport de voorganger van de zebra in; een oversteekplaats die werd afgebakend door grote metalen stukken in het wegdek. Dit gebeurde vanaf het jaar 1934. Een tweede zebra, maar dan zonder knipperbol, kwam in Groningen te liggen bij de toenmalige centrale busstopplaats aan de noordzijde van de Grote Markt.

GROTE MARKT NOORDZIJDE
FOTO: HANS KNOT

Als we het over de echte herkomst van de voetgangersoversteekplaatsen hebben dan dienen we onze blik te richten op het oude Romeinse Rijk. In de Romeinse stad Pompeii zijn namelijk de oudste oversteekpaden ter wereld te bezichtigen (de 'pondera'). De Pompejanen staken hier de straat over via een aantal grote stenen. Dit zorgde ervoor dat zij zonder natte en vuile voeten de overkant konden bereiken, aangezien de straat destijds praktisch een openbaar riool en vuilstort was. De passerende karren konden precies tussen de stenen doorrijden, maar moesten logischerwijs stoppen voor de voetgangers.

De eerder genoemde verkeersagent in Groningen staat me ook nog goed bij. Op het kruispunt Nieuwe Ebbingestraat, Korreweg en Noorderplantsoen stond in de drukke ochtenduren en avonduren, later spitsuren genoemd, een wit/zwart gestreept platform met al dan niet daarop een verkeersagent die

het drukke verkeer, de Korreweg was destijds nog een belangrijke verkeersstraat richting de provincie, op een goede manier leidde. Ook het bedrijfsverkeer van het zogenaamde Bodeterrein kwam via de Kapteynlaan deels weer op de Korreweg terecht en diende veilig naar de goede weg geleid te worden. Vaak heb ik naar de verkeersagent staan kijken, op weg naar of vanaf mijn school, de Minister Cort van der Lindenschool, aan de Violenstraat. Met een enorme flair werd het verkeer geleid, met snel bewegende arm- en handbewegingen, hier en daar begeleid door het strakke fluitje dat de verkeersleider constant in zijn mond had. Groot respect had ik voor deze vorm van gezag voor een politieagent.

BODETERREIN GRONINGEN COLLECTIE:HANS KNOT

Het moet zo rond 1961 zijn geweest dat diverse malen een incident, telkens met dezelfde persoon, plaats vond daar op het voornoemde kruispunt bij de Korreweg. Al vaker was geconstateerd dat er, ondanks winterse omstandigheden, een schaars en in rode korte broek geklede man hard rennend door de binnenstad van Groningen richting het toenmalige Noorderstation rende, daarbij allerlei scheldwoorden uitkrijgend. Het was duidelijk dat deze man 'de weg kwijt was'. Erger werd het toen hij zich ging bemoeien met de verkeersregeling. Bij herhaling schijnt hij gewaarschuwd te zijn maar bleef doorgaan. Trouwens, even plotseling als hij weken daarvoor was komen opdagen vertrok de vreemde man van het toneel in noordelijke richting.

BODETERREIN HOMAN FOTO: COLLECTIE HANS KNOT

Ik noemde al even dat ook het verkeer dat vanaf het Bodeterrein in Groningen deels via het kruispunt Korreweg en Nieuwe Ebbingestraat haar weg de provincie in diende te vinden. Het Bodeterrein was destijds gelegen tussen de Antonius Deusinglaan en het Oosterhamrikkanaal. De naam verwees naar de functie van het terrein. Vanaf het Bodeterrein kwamen en vertrokken de vrachtrijders, ook wel boderijders genoemd, van en naar bestemmingen in geheel Nederland maar vooral de Provincie Groningen.

Tussen 1940 en 1970 werd het Bodeterrein in Groningen gebruikt voor de aan en afvoer van goederen, die per schip en bestel- en vrachtauto als wel paard en wagen werden getransporteerd. Naast een hoofd handelskantoor hadden de verschillende ondernemingen, die gebruik maakten van de overslagplaats, hun eigen hokje of kantoortje, waar hun transportmiddel kwam te staan. Goederen werden direct op de plek aangeleverd of konden via het handelskantoor worden ingehuurd. Vaak ging ik er kijken, op ongeveer 500 meter verwijderd van ons ouderlijk huis. Een grote collectie aan bestelauto's, voorzien van bedrijfsnamen en plaatsen van herkomst. Ik droomde dan weg met in de gedachte wat er zoal werd aan- en afgevoerd in de vervoersmiddelen. Namen van ondernemingen die me zo te binnen schieten zijn bijvoorbeeld: 'De Zuidooster', 'EDS', wat stond voor 'Eerste Drentse Stoom Tram Wegmaatschappij', 'Kemkers' uit Eelde, 'Holwerda' afkomstig uit Winschoten, 'Westervaarder' uit Veendam, 'Noord Zuid Expres', een onderneming die reed op Brabant, 'Holwerda Verhuizingen' uit Beilen, Firma J. Homan en Zonen uit Leek. Dan de onderneming met een hele mooie naam 'De Uiver' uit Enkhuizen en tenslotte 'Tot Uw Dienst' uit Groningen.

Als de laatste naam wordt genoemd, denk ik meteen aan Harry Venhuizen, de drijvende man achter de onderneming gedurende zeker de afgelopen 33 jaar.

Ik kom hem met bepaalde regelmaat tegen als er weer een al dan niet interne verhuizing plaats vind binnen de Rijksuniversiteit Groningen. Ook bij mijn eerste werkgever, in de jaren zestig van de vorige eeuw, het toenmalige PEB van Groningen, kwam ik hem al tegen als onderdeel van het bedrijf: 'Tot Uw Dienst'. Het bedrijf is in 1948 opgericht door zijn vader Leo Venhuizen, die 'Tot Uw Dienst' als bodedienst begon. De onderneming had haar eerste vestiging dan ook op het voornoemde Bodeterrein gevestigd. Vervolgens werd een eigen locatie gezocht ten Oosten van de binnenstad van Groningen en wel aan de Oude Weg.

Men groeide echter uit het toenmalige pand en besloten werd te verhuizen naar een van de industrieterreinen aan de Oostkant van de stad Groningen, de Struisvogelstraat. Vanaf dat moment werd ook meer en meer van het idee afgestapt dat men een bodedienst was, en ging men meer verhuisdiensten aanbieden aan bedrijven en particulieren. In de jaren tachtig van de vorige eeuw verhuisde men naar het grote nieuwe industrieterrein 'Euvelgunne', waar men anno 2010 nog steeds gevestigd is. Aan de kade van het Oosterhamrikaanal werden de schepen geladen en gelost en sprak met over 'beurtschepen'. Tegen het einde van de jaren vijftig, begin jaren zestig van de vorige eeuw werd op zondagen het Bodeterrein ook gebruikt voor massabijeenkomsten van gebedsgenezers als 'Osborne' en 'Lou de Palingboer'.

Nadat het terrein was verplaatst naar een nieuw vervoerscentrum ten oosten van de stad Groningen werd het terrein in eerste instantie gebruikt op de dagen dat GVAV, de voorganger van FC Groningen, haar thuiswedstrijden in het Oosterpark-stadion voetbalde. Het was namelijk een ideale, gratis, parkeerplaats waar mensen uit de provincie hun auto konden plaatsen. Dit om

vervolgens hun grote helden van toen te zien spelen. Wie herinnert zich nog wie er in 1961 voor GVAV speelden? Uit de familie Knot gingen regelmatig nog een groot aantal naar de wedstrijden toe. De Staantribune Jeugd, gelegen aan de Oosterparkzijde en achter een stalenbuis opgesteld, was mijn vaste plek. Maar vader Knot, broer Jelle, zus Rika, en een groot aantal vrienden hadden hun vaste plek op de tribune direct ernaast. Nog steeds nieuwsgierig wie er bijvoorbeeld in de met 1-0 verloren wedstrijd tussen het Utrechtse Elinkwijk en GVAV meespeelden? Alting, Benninga, Borghuis, Buist, Franssen, Groninger, Kuiper, La Crois, Meuken, Roffel en van der Hoeven. Spelers stuk voor stuk van grote naam.

Zelf voetballen deden we, toen we jonger waren, dicht bij huis. Het was een soort van binnenplaats gelegen aan de Reigerstraat waar allemaal autoboxen waren en er ruimte genoeg was voor het spelen van het spel op een klein terrein. Meestal zes tegen zes en anders werd het muurtje schieten. Immers was er geen glas dat kon breken.

REIGERSTRAAT FOTO: HANS KNOT

Zo rond 1961 gingen we onze blik verbreden en werd er veel gevoetbald op het Bernouilleplein maar ook op het Driehoekje. Dit was een heel groot grasveld met vele struiken er omheen waar ruimte voor vliegeren, voetbal en ander balspel mogelijk was. Het was destijds precies gelegen ten zuiden van het Bodeterrein op de plek waar anno 2010 vele gebouwen al jaren staan als onderdeel van het Universitair Medisch Centrum Groningen, in die tijd nog gewoon Academisch Ziekenhuis genoemd.

DRIEHOEKJE GRONINGEN 1961 FOTO: HANS KNOT

Deze plek was vol groen van kleur, had weinig last van waterplassen bij volwaardige regenval, en had onze duidelijke voorkeur om uren door te brengen met onze bruine lederen bal die, zoals gebruikelijk, wekelijks met vaseline werd ingesmeerd. Wat waren we trots op ons bruine monster.

En dan de jeugdboeken uit die tijd, specifiek over voetbal. Niet alleen gespeeld dus met de voetbal, maar ook veel over voetbal gelezen, waaronder 'Hiep Hiep Hoera voor Akkerswoude' door H. De Roos, een uitgave van Kluitman in Alkmaar. De eerste druk kwam uit in 1951 en het was een boek in de categorie voor jongens in de leeftijd van 8 tot 12 jaar.

De kenners onder ons zien meteen dat de naam van de auteur ook gekoppeld kan worden aan de serie boeken over 'De Jongens van de Kameleon'. Maar ook: 'Om het bruine monster' werd diverse malen gelezen en is nog steeds in mijn bezit. Het is het vriendenverhaal van Wim 'Bul' Barendse en Roel 'Boontje' Bontebal. Beide vrienden voor het leven hebben alles over voor de voetbalsport en werden zelfs de oprichters van een eigen jongensvoetbalclub in hun woonplaats Polderdam. Een droom van elke jonge knaap komt voor beiden uit in het boek als ze worden verkozen om het oranje shirt met de bruine leeuw erop te mogen dragen. Immers wat gaat boven spelen voor het echte Oranje? En dan ook nog winnen van de Italiaanse Elf in een zinderend stadion in Rome. En zo kan ik nog wel even doorgaan met de herinneringen aan de prachtige boeken over voetbal tijdens mijn jeugdjaren.

Genoeg over voetbal en andere muziek, media en andere herinneringen. Het wordt tijd het zweet er af te spoelen onder de douche, iets waarvan in 1961 totaal geen sprake was in ons toenmalige huis aan de Korreweg. Koud water, zowel in de ochtend en avond bij de wasbak, waarvan er twee in het woongedeelte aanwezig waren. Eens per week een gietijzeren emmer met heet water mee naar boven om jezelf eens een goede wasbeurt te geven, wat het ultieme wasje was.

Tot zover aflevering 3 met muziek, media en andere herinneringen over het jaar 1961. Binnenkort komen we elkaar weer tegen op één van de platforms waar deze serie verschijnt. Vergeet U vooral niet te reageren als U een eigen herinnering heeft aan een bepaald jaar tussen 1960 en 1975. Ze zijn van harte welkom op: hknot@home.nl

Bronnen:

Archief Radio Nederland Wereldomroep

Belgisch Poolplatform

Katholieke Illustratie jaargang 95

Score Magazine

Wikipedia Archief

www.cinema.nl

www.hetnago.nl

www.filmtotaal.nl

en het Hans Knot archief

met dank aan: Rika Lübeck-Knot en Bob Noakes